www.turkishstudies.net/education

Turkish Studies - Educational Sciences

eISSN: 2667-5609

Research Article / Araştırma Makalesi

INTERNATIONAL BALKAN UNIVERSITY
Sponsored by IBU

2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı ile Maarif Salnamesi'nin Okuma Becerisi Açısından Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirilmesi*

A Comparative Evaluation of 2019 Turkish Lesson Curriculum and Education Yearbook in terms of Reading Skills

Tuğba Şimşek**

Abstract: Subjects such as the purpose, scope, teaching, measurement and evaluation of secondary school Turkish lessons are specified in the curriculum. One of the four skills in the 2019 Turkish Curriculum is reading. It is the reading skill with the highest number of achievements given for the skills included in the curriculum. In the historical process, the first of these, Salname-i Nezaret-i Maarif-i Umumiye (Maarif Yearbook) dated 1316 H (1899/1900 A.D.), which was published in the 2nd Abdulhamid Period, is also a teaching program in terms of its features. In the Maarif Yearbook, there are Turkish lessons and the reading skill given in these courses, as well as the reading skill as a separate course. The education-teaching processes and measurement-evaluation explanations of the reading skill courses, which are included in the course schedules with different names, are also included. In this study, the secondary school Turkish lesson reading skill was comparatively examined based on the 1316 H Education Yearbook and the last program, the 2019 Turkish Lesson Curriculum. In the study, which was created by using the document analysis method, the Maarif Yearbook dated 1316 H, which was published in Ottoman Turkish, was translated into today's Turkish by the researcher. Secondary schools within the scope of the research, Turkish lessons, detailed explanations of the lessons, regulations, instructions, etc. Topics were also analyzed with emphasis. A comparative analysis was made in line with the titles in the 2019 Turkish Language Curriculum. Sources in terms of past and present secondary schools, Turkish lessons and reading skills were examined, the goal of gaining reading skills was compared in terms of quality and quantity, and measurement-evaluation approaches were put forward. As a result, it was seen in the 1316 H Education Yearbook that the Turkish lesson hours in the secondary schools of the period were less, and it was determined that the Turkish lessons were included in the lesson plans with different names (such as calligraphy, spelling, reading, inscription). It has been seen that the details given in terms of technique are more than the 2019 Turkish Course Curriculum, however, the target acquisitions are not detailed. When examined in terms of assessment and evaluation, a process-oriented evaluation comes to the

* Bu çalışma, 22-23 Şubat 2022 tarihinde Mardin'de gerçekleşen *11th International Conference On Culture And Civilization'da Investigation of 1316 H Education Yearbook and 2019 Turkish Lesson Curriculum in Terms of Secondary School Turkish Lesson Reading Skills* ismiyle çevrimiçi ortamda sözlü olarak sunulan bildirinin düzeltilmiş ve genişletilmiş halidir.

** Dr, Dokuz Eylül Üniversitesi, Rektörlük
Dr, Dokuz Eylül University, Rectorate
ORCID 0000-0003-0400-3578
tugbasimsek5@gmail.com

Cite as/ Atıf: Şimşek, T. (2022). 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı ile Maarif Salnamesi'nin okuma becerisi açısından karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi. *Turkish Studies - Education, 17*(4), 807-825. https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.58061
Received/Geliş: 21 March/Mart 2022
Accepted/Kabul: 27 August/Ağustos 2022
Published/Yayın: 30 August/Ağustos 2022
Checked by plagiarism software
© Yazar(lar)/Author(s) | CC BY- NC 4.0

fore both in the 1316 H Education Yearbook and in the 2019 Turkish Course Curriculum. However, in the Education Yearbook dated 1316 H, it is clearly seen that the expectation of reading Turkish lessons is at a very good level in order to be successful in the regulations, the entrance exams of various professions, and the regulations of the entrance exams of different schools or higher schools. It is thought that such studies, which compare the past and present educational activities, will contribute to the literature.

Structured Abstract: Curriculum includes the content of a course, its teaching, achievements, objectives, measurement-evaluation processes, etc. contains information. Looking at the historical process, the first Turkish Curriculum was dated 1924. In the words of Kalaycı and Yıldırım (2020), "Primary School Turkish Curriculum" in 1926 and 1930, "Primary School Turkish Curriculum" in 1936, 1948 and 1968, "Basic Education Schools Turkish Education Curriculum " in 1981, 2005, In 2009, 2015, 2017, 2018 and 2019, there is a "Turkish Course Curriculum". The achievements related to reading skills and measurement-evaluation approaches in the 2019 Turkish Language Curriculum, which is the last of these curriculums, are within the scope of this study.

The Education Yearbooks, which were published consecutively for six years under the name of Salname-i Nezaret-i Maarif-i Umumiye (Maarif Yearbook) during the reign of Abdulhamid II in the Ottoman Empire, also carry the characteristics of today's curriculum. The first of the Education Yearbooks was published in 1316 H (1898/1899 M).

When the literature is examined, it is seen that there are studies that deal with Turkish Lesson Curriculum or curriculums comparatively (Kalaycı, Yıldırım, 2020; Kcayiğit, Aykaç, 2019; Kayhan, Altun, & Gürol, 2019; Aslan ve Atik, 2018; Coşkun, Narinç, 2018; Coşkun, Taş; 2008; Avcı, 2018; Çaylar, 2008; Filiz, Yıldırım, 2019; Keskin, 2019; Uslu, 2018; ayrancı and Mutlu 2017, etc.). In these studies, curricula are compared under various headings or the inclusion of different skills in the curriculum is discussed. There are also studies dealing with educational activities in different provinces and sanjaks regarding the Education Yearbooks (Öztürk, 2018; Özkaya, 2019; Keskin, 2019; Şimşek, 2021, etc.). There are also studies examining the acquisitions in the curriculums regarding the Turkish course reading skill (Arı, 2017; Cin & Akay, 2021; Temizyürek & İnce, 2019; Koç, 2021; Öztürk, 2018; etc.). However, no study has been found that examines the 1316 H Education Yearbook, which deals with the educational activities in 26 provinces and 6 sanjaks, as a whole and evaluates it as a curriculum, in terms of reading skills.

The aim of this study is to comparatively examine the reading skill in the 2019 Turkish Language Curriculum, which is in practice today, and the reading skill in the Education Yearbook dated 1316 H. While making the evaluation, secondary schools and course schedules, reading skill acquisitions and explanations, reading texts and measurement-evaluation dimensions were examined. Reading skills, syllabus, achievements and teaching of the lessons are discussed in terms of reading texts and measurement-evaluation dimensions.

This study was created with the document analysis method, which is one of the descriptive analysis methods. Turkish lessons and reading skills were revealed with their past and present, and developments and changes were determined. Document analysis includes the analysis of written materials containing information about the case or cases that are aimed to be investigated (Yıldırım & Şimşek, 2016). The Maarif Yearbook dated 1316 H, which is the source of the study, has been examined as a whole and detailed in terms of high school (secondary schools), Turkish lessons, reading skills, regulations and instructions. 1316 H Education Yearbook is one thousand two hundred and fifty-seven pages and since it was written in Ottoman Turkish, the relevant sections were transcribed and transferred to today's Turkish. The 2019 Turkish Course Curriculum has been examined in terms of reading skills. Again, the 2018 Reading Skills Curriculum published by the Ministry of National Education, secondary school course schedules and measurement-evaluation applications texts were accessed and analyzed on the official web site of the Ministry of National Education. In addition, a literature review has been made on the subject, and printed and electronic documents have been reached.

When the two curriculums are compared in terms of secondary schools and course schedules, it is seen that there are significant differences. In the Ottoman Empire, secondary schools, which served under the name of middle school, were training civil servants for the state as well as educating students for the next level. While the courses in this aspect differ, it is seen that the reading skill is included in the course schedules as a separate course. It is stated in the course descriptions that certain hours are allocated for reading skills in the Turkish course. There are no direct course schedules in the 2019 Turkish Curriculum. It is seen that a course for reading skill is not among the compulsory courses in the tables where the course names are given from the

data obtained from The Ministry of National Education's website. However, it is understood that an elective course called "reading skills" can be chosen by the students in the fifth and sixth grades if it is given within the possibilities and initiative of the schools. It is thought that the reading achievements in the 2019 Turkish Language Curriculum are more numerous than other language skills, and this can be considered as the importance given to reading skills.

When the acquisition and explanations of reading skills are examined, it is seen in the explanations of the Turkish course in the Education Yearbook and in the explanations of the lessons given about reading skills, such as recitation, that it is aimed for the students to maximize this skill in a practical way. While improving the reading skill of the student, it is also necessary to give values education, to give students good morals, to reinforce the rules of grammar, to teach unknown words, to associate them with different lessons, etc. It is understood from the teaching of the course that there are also different goals such as. A similar teaching method is also seen in the 2019 Turkish Language Curriculum. Some of the reading achievements are given as a title and brief information about the details of the lesson is shared. It is understood that while the reading achievements are given, it is also aimed to develop students' critical analytical thinking skills. Reading acquisitions are gathered under the sub-titles of fluent reading, vocabulary and comprehension. Unknown words, text types, some grammar rules are also given.

The criteria of reading texts are explained in detail in 1316 H Education Yearbook. These texts are expected to be appropriate for the level of the student, reinforcing learning, related to different courses, exemplary in terms of literary and aesthetics, and instructing grammar rules. In the 2019 Turkish Curriculum, it is foreseen to include eight free reading texts, provided that they are suitable for the themes. These texts; There should be texts that are diverse in terms of genre and subject, that can set an example for grammar rules, that are suitable for the level of the student, that are beautiful in terms of pronunciation, and that contain values.

In terms of assessment-evaluation, it is seen that a general framework was drawn in which detailed explanations were not included in both curriculums. Students who read are given immediate feedback and corrections are made, and they are expected to bring the corrections and new information learned to the next deck as homework. In addition, at the end of the year, they are required to be successful in the reading course as a condition of passing the class. Again, it is required to be successful in reading classes in many exams held in order to enter higher-level schools, to be a civil servant, to be a lawyer, to enter teacher schools. As it can be understood from the explanations of the achievements given for the reading skill in the 2019 Turkish Lesson Curriculum, it is seen that the student, for whom the process is measured, is given feedback in the course. In addition, at the end of the semester, both process and result evaluations are made, so that exams are held to achieve the target achievements.

As a result, although there are similar features for each dimension examined in both curriculums, reading is included as a course in the 1316 H Education Yearbook and it can be said that there is more detailed information about this course. The explanations about both the teaching of the course and the characteristics of the materials to be used are instructive for the student and the teacher. In the 2019 Turkish Curriculum, the reading skill, which is expressed in more general terms, is not considered as a course, but as a sub-skill of the Turkish course. It is seen that this skill is important in that it contains more acquisitions compared to the acquisitions of other skills in the curriculum. While the qualifications of the texts to be included in the textbooks are included, the reading texts are mentioned and it is stated that the reading texts should be included in the textbooks. When the past and present of reading skills are evaluated; It is seen that there are different target acquisitions with the texts to be used while acquiring the reading skill, which is as important as the old one. A holistic approach to other Education Yearbooks will shed light from the past to the present. Studies on the dissemination of reading skill courses will contribute to increasing the success of students.

Keywords: Turkish Education, Turkish Course Curriculum, Salname-i Nezaret-i Maarif-i Umumiye, Education Yearbook, 2. Abdulhamid, Turkish Lesson, Reading Skill.

Öz: Ortaokul Türkçe derslerinin amacı, kapsamı, işlenişi, ölçme ve değerlendirmeleri gibi konular öğretim programlarında belirtilmektedir. 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan dört beceriden biri de okumadır. Programda yer verilen beceriler için verilen kazanım sayısı en fazla olan okuma becerisidir. Tarihsel süreçte 2. Abdülhamit Dönemi'nde yayımlanan ve bunlardan ilki olan 1316 H (1899/1900 M.) tarihli Salname-i Nezaret-i Maarif-i Umumiye (Maarif Salnamesi) de özellikleri açısından öğretim programı niteliğindedir.

Maarif Salnamesi'nde Türkçe dersleri ve bu derslerde verilen okuma becerisinin yanı sıra ayrı bir ders olarak okuma dersleri yer almaktadır. Farklı isimlerle ders cetvellerinde yer alan bu derslerin eğitim-öğretim süreçlerine ve ölçme-değerlendirme açıklamalarına da yer verilmektedir. Bu çalışmada ortaokul Türkçe dersi okuma becerisi, ilk olması sebebiyle 1316 H Maarif Salnamesi ve son program olan 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı kaynak alınarak karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Doküman incelemesi yöntemi kullanılarak oluşturulan çalışmada Osmanlı Türkçesi olarak basılan 1316 H tarihli Maarif Salnamesi araştırmacı tarafından günümüz Türkçesine çevrilmiştir. Araştırma kapsamına giren ortaokullar, Türkçe dersleri, derslerin ayrıntılı açıklamaları, nizamnameler, talimatnameler vb. konular ayrıca üzerinde durularak analiz edilmiştir. 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan başlıklar doğrultusunda karşılaştırmalı inceleme yapılmıştır. Geçmiş ve günümüz ortaokulları, Türkçe dersleri ve okuma becerisi açısından kaynaklar incelenmiş, okuma becerisi kazandırma hedefi nitelik ve nicelik olarak karşılaştırılmış, ölçme-değerlendirme yaklaşımları ortaya konulmuştur. Sonuç olarak 1316 H Maarif Salnamesi'nde dönemin ortaokullarında yer alan Türkçe ders saatlerinin daha az olduğu görülmüş, Türkçe derslerinin farklı isimlerle (hüsn-i hat, imla, kıraat, kitabet gibi) ders çizlgelerinde yer aldığı tespit edilmiş, bu derslerin işlenişi, yöntem-teknik açısından verilen ayrıntıların 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'na göre daha fazla olduğu bununla birlikte hedef kazanımların ayrıntılandırılmadığı görülmüştür. Ölçme-değerlendirme açısından incelendiğinde hem 1316 H Maarif Salnamesi'nde hem de 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda süreç odaklı bir değerlendirme ön plana çıkmaktadır. Bunula birlikte 1316 H tarihli Maarif Salnamesi'nde nizamnamelerde, çeşitli mesleklerin giriş sınavlarında ve farklı okullara ya da bir üst kademedeki okulların giriş sınavlarının talimatnamelerinde başarılı olabilmek için Türkçe dersi okuma becerisinin çok iyi düzeyde olması beklentisi açıkça görülmektedir. Geçmiş ve günümüz eğitim-öğretim faaliyetlerini kıyaslayarak ele alan bu tarz çalışmaların alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Eğitimi, Türkçe Dersi Öğretim Programı, Salname-i Nezaret-i Maarif-i Umumiye, Maarif Salnamesi, 2. Abdülhamid, Türkçe Dersi, Okuma Becerisi.

Giriş

Ortaokullar, Türk dil Kurumu (TDK) güncel Türkçe Sözlük'te (2022) öğrencileri genel eğitim yoluyla bir yandan hayata, bir yandan da liseye hazırlayan, genellikle üç yıllık ortaöğretim okulu olarak tanımlanmaktadır. Günümüzde ise yeni sistem ile birlikte ortaokulların öğrenim süresi dört yıldır. Bugünkü ortaokulların temeli 1838 yılından sonra II. Mahmud zamanında atılmıştır. Vakıflar eliyle yürütülen eğitim-öğretim faaliyetleri 17 Mart 1857 tarihinde Maarif-i Umumiye Nezaretine devredilmiştir (MEB). Yine bu dönemde ilkokul seviyesindeki iptidainin ikinci kademesi olarak rüştiyelerin açılması fikri ortaya atılmıştır. Ancak ilk rüştiye 1847 yılında Mekatib-i Umumiye Nazırı Kemal Efendi'nin gayretleriyle açılabilmiştir. U*sul-i cedid* uygulanan bu okulun başarılı olması sebebiyle ertesi yıl rüştiyelerin sayısı beşe çıkmıştır (Sakaoğlu, 2003). İlk inas rüştiyesinin açılması ise 1858 yılına rastlar (Ergin, 1977). 1869 tarihli Maarif Nizamnamesiyle de rüştiyeler yeniden düzenlenmiştir.

2. Abdülhamit Dönemi'ne gelindiğinde pek çok eğitim-öğretim kurumunun açıldığı ya da yeniden yapılandırıldığı görülmektedir. Yine bu dönemde Salname-i Nezaret-i Maarif-i Umumiye (Maarif Salnamesi) adıyla eğitim yıllıkları yayımlanmaya başlamıştır. İlki 1316 H. yılında yayımlanan bu yıllıklarda, yirmi altı vilayet, altı sancaktan oluşan büyük bir imparotoluğun eğitim-öğretim faaliyetleriyle ilgili bilgiler yer almaktadır. Bu belgeler, ülkenin eğitim durumunu rakamsal olarak ve topluca gösterdikleri için, eğitim sorunlarının daha iyi anlaşılıp değerlendirilmesine yardımcı olmuştur (Akyüz, 2012). Toplamda altı kez yayımlanan bu salnamelerde, Maarif Nezaretinin tarihçesi, akademik takvim, nizamname ve talimatnamelerin son halleri, okullar, okulların, idari ve öğretim kadrosu, öğrenci sayıları, hademe sayıları, ders cetvelleri, derslerin işlenişiyle ilgili ayrıntılı açıklamalar, mezun öğrenci bilgileri, kütüphaneler, matbaalar vb. gibi eğitim-öğretim ile ilgili pek çok bilgi yer almaktadır.

Maarif Salnameleri'nde rüştiyelerin ders programlarına, derslerin işlenişine dair verilen ayrıntılar vb. bilgiler bu salnamelerin aynı zamanda bir öğretim programı niteliği taşıdığını da

göstermektedir. Bu özellikler 1316 H tarihli Maarif Salnamesi'ni bir eğitim yıllığı olmasının özelinde ilk öğretim programı da yapmaktadır. Bu özelliğiyle içinde Türkçe derslerini de barındırmakta bu dersin ders cetvellerindeki yeri, derslerin hangi yöntem-tekniklerle işleneceğine dair bilgiler, öğretmenin görevleri, öğrencini görevleri, idari kadronun görevleri gibi bilgiler yer almaktadır. Okuma becerisiyle ilgili olarak da Türkçe dersinin belirli ders saatlerinin bu derse ayrılmasının yanı sıra farklı isimlerle doğrudan okuma derslerinin olduğu görülmektedir. Türkçe dersinde verilecek örnek metinlere özellikle dikkat çekilmekte güzel ahlaka teşvik edici didaktik örneklerin verilmesi gerektiği açıkça belirtilmektedir.

2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı ise son güncel programdır. Programda okuma, yazma, dinleme/izleme ve konuşma olmak üzere dört temel beceriden söz edilmektedir. Aynı zamanda program hayata görelik ilkesine bağlı olarak öğrencileri pek çok yönden geliştirme hedefini gerçekleştirmeye yönelik hazırlanmıştır. Programda şu ifadeler yer almaktadır (MEB, 2019):

"Türkçe Dersi Öğretim Programı, öğrencilerin hayat boyu kullanabilecekleri dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma ile ilgili dil becerilerini ve zihinsel becerileri kazanmaları, bu becerileri kullanarak kendilerini bireysel ve sosyal yönden geliştirmeleri, etkili iletişim kurmaları, Türkçe sevgisiyle, istek duyarak okuma ve yazma alışkanlığı edinmelerini sağlayacak şekilde bilgi, beceri ve değerleri içeren bir bütünlük içinde yapılandırılmıştır."

Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere öğrencilere dil becerilerinin kazandırılmasının öneminin yanı sıra bu becerileri günlük hayatta kullanabilme, uygulama kısmına da vurgu yapılmaktadır. Programda yer alan her beceri için kazanımlar verilmektedir. Programda toplam 289 kazanım vardır. Bu kazanımların 52'si (%17,99) dinleme/izleme, 28'i (%9,68) konuşma, 142'si (%49,13) okuma ve 67'si (%23,18) yazma becerisiyle ilgilidir (Deniz vd., 2019). Programda yer alan okuma, kazanım sayısı en fazla olan beceridir. Okuma kazanımları kendi içinde üç ana başlığa ayrılmıştır. Bunlar: *akıcı okuma, söz varlığı* ve *anlama*dır.

Bu çalışmada, devlet eliyle oluşturulmuş Maarif Nezaretince kaleme alınmış 1316 H tarihli Maarif Salnamesi'nde yer alan Türkçe derslerini ve 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nı karşılaştırmalı olarak ele almak hedeflenmiştir. Türkçe derslerinin dört temel becerisinden biri olan okuma becerisi özelinde iki program ortaokullar ve ders cetvelleri, okuma becerisi kazanımları, okuma metinleri ve ölçme değerlendirme boyutlarıyla ele alınmıştır. Bu genel amaç çerçevesinde şu alt amaçlara cevap aranmıştır:

1. Ortaokullar ve ders cetvelleri açısından durum nedir?
2. Ders cetvellerinde Türkçe dersi ve okuma dersi açısından durum nasıldır?
3. Ortaokul Türkçe dersi okuma metinleri açısından durum nedir?
4. Ortaokullar Türkçe dersi okuma becerisi ölçme-değerlendirme açısından durum nedir?

Yöntem

Çalışma betimsel analiz yöntemlerinden doküman inceleme kullanılarak oluşturulmuştur. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Betimsel analiz, çeşitli veri toplama teknikleri ile toplanan verilerin daha önceden belirlenmiş temalara göre özetlenip yorumlanmasından oluşan bir nitel veri analizidir (Özen ve Arslan Hendekçi, 2016). 1316 H Maarif Salnamesi, bin iki yüz elli yedi sayfadır ve Osmanlı Türkçesiyle yazıldığından ilgili bölümler yazar tarafından transkribe edilerek günümüz Türkçesine aktarılmıştır. 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı okuma becerisi özelinde incelenmiştir. Yine Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan 2018 Okuma Becerileri Dersi Öğretim Programı (Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu 5 veya 6. sınıflar), ortaokullar ders cetvellerine ve ölçme-değerlendirme uygulamaları metinlerine ulaşılmış ve bunlar analiz edilmiştir. Ayrıca konuyla ilgili olarak literatür taraması yapılmış basılı ve elektronik belgelere

ulaşılmıştır. Öğretim programlarına MEB resmi genel ağ sitesi üzerinden ulaşılmıştır. Ulaşılan veriler araştırmanın genel amacı ve alt boyutları (ortaokullar ve ders cetvelleri, ders cetvellerinde Türkçe dersi ve okuma, okuma metinleri, ölçme-değerlendirme) için çerçeve oluşturulmuş elde edilen veriler tematik olarak bu çerçeveye işlenmiş ve bulgular açıklanıp yorumlanmıştır.

Literatür incelendiğinde öğretim programları ve Maarif Salnameleri ile ilgili çalışmaların olduğu görülmektedir. Her ne kadar programlar, beceriler ve programların karşılaştırılmasıyla ilgili çalışmalar bulunsa da (Kalaycı, Yıldırım, 2020; Kcayiğit, Aykaç, 2019; Kayhan, Altun ve Gürol, 2019; Aslan ve Atik, 2018; Coşkun, Narinç, 2018; Coşkun, Taş; 2008; Avcı, 2018; Çaylar, 2008; Filiz, Yıldırım, 2019; Keskin, 2019; Uslu, 2018, vb.). Türkçe Ders Programlarını okuma becerisi özelinde geçmişle karşılaştırmalı inceleyen bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Maarif Salnamesi ile ilgili yapılan çalışmaların ise daha çok belli bir bölgenin eğitim-öğretim faaliyetlerine yönelik olduğu görülmektedir (Öztürk, 2018; Özkaya, 2019; Keskin, 2019; Şimşek, 2021, vb.). Türkçe dersi okuma becerisi ile ilgili olarak programlarda yer alan kazanımları inceleyen çalışmalar da mevcuttur (Arı, 2017; Cin ve Akay, 2021; Temizyürek ve İnce, 2019; Koç, 2021; Öztürk, 2018; vb.). Ancak yirmi altı vilayet altı sancakta yer alan eğitim-öğretim faaliyetlerini kapsayan 1316 H Maarif Salnamesi'ni bir bütün olarak ele alıp öğretim programı olarak değerlendirerek okuma becerisi açısından inceleyen bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Özellikleri düşünüldüğünde ilk öğretim programı olarak nitelendirilebilecek 1316 H Maarif Salnamesi ile bu çalışmanın yapıldığı tarih itibariyle uygulamada olan 2019 Türkçe Ders Programı'nı karşılaştırarak Türkçe dersi özelinde okuma becerisiyle ilgili verileri sunmak, geçmişle bugünü mukayese etmek açısından önemlidir. Okuma becerisine verilen önemi görmek, uygulamadaki örnekleri karşılaştırmalı olarak değerlendirmek, eğitimciler ve araştırmacılar tarafından bir bakış açısı oluşturacaktır. Değerlendirme programlara yönelik dönüt sağlayarak onların nitelikleri hakkında bilgi sahibi olunmasına, aksayan yönlerinin iyileştirilmesi çalışmalarına imkân sağlayabilir (Kalaycı ve Yıldırım, 2020). Bu açıdan karşılaştırmalı çalışmalar önem arz etmektedir.

Bulgu ve Yorumlar

Ortaokullar ve Ders Cetvelleri

1898-1899 eğitim-öğretim yılını kapsayan 1316 H Maarif Salnamesi'nde (s. 147) yer alan 1869 tarihli Maarif Nizamnamesi'nin son şeklinde rüştiyeler yani ortaokullara ait bazı düzenlemeler olduğu rüştiyelerde Türkçe derslerinin zorunlu olduğu görülmektedir. Dönemin şartları da göz önüne alınarak bazı köylerin bu maddeyi uygulamak için imkânı olmasa da kasabalarda yer alan rüştiyelerde mutlaka Türkçe derslerinin okutulması gerektiği vurgulanmaktadır. Nizamnamede, nüfusu beş yüzü geçen her tebaa için rüştiyelerin açılması ve bu okulların yapı masrafı, öğretmen maaşlarının yerel maarif sandığınca karşılanması maddeleri yer almaktadır.

1316 H Maarif Salnamesi'nde İstanbul'da bulunan rüştiyeler de yer almaktadır. Bu rüştiyeler toplu halde görülmesi açısından öğrenci sayılarıyla birlikte tablo halinde şu şekilde verilebilir:

Tablo 1: İstanbul'da Yer Alan (Erkek) Rüştiyelerin İsimleri ve Öğrenci Sayıları[1]

Okulun İsmi	Müslim	Gayrimüslim	Toplam
Aşiret Mektebi	135	0	135
Bayezid Merkez Rüştiyesi	415	5	420
Mahmudiye Merkez Rüştiyesi	377	0	377
Unkapanı Merkez Rüştiyesi	232	1	233
Fatih Merkez Rüştiyesi	476	7	483
Davudpaşa Merkez Rüştiyesi	431	2	433
Ayasofya Merkez Rüştiyesi	258	5	263
Üsküdar Merkez Rüştiyesi	265	1	266
Beşiktaş Rüştiyesi	124	10	134
Galata Rüştiyesi	61	1	62
Feyziye Rüştiyesi	90	0	90
Celalbey Rüştiyesi	79	1	80
Mirgün Rüştiyesi	62	0	62
Beylerbeyi Rüştiyesi	66	1	67
Topkapı Rüştiyesi	242	1	243
Dilsiz Mektebi	13	2	15
Toplam	3326	37	3363

Tabloda görülen İstanbul'daki rüştiyelerden Fatih Merkez Rüştiyesi dört yüz seksen üç öğrencisiyle en fazla öğrenci mevcuduna sahipken on beş öğrencisiyle Dilsiz Mektebi en az öğrenci mevcuduna sahip rüştiyedir. Ayrıca bu tablodan engelli bireyler için özel rüştüyelerin olduğu da anlaşılmaktadır.

İstanbul'da bulunan kız rüştiyeleri ve öğrenci sayıları ise şöyledir:

Tablo 2: İstanbul'da Yer Alan İnas (Kız) Rüştiyelerin İsimleri ve Öğrenci Sayıları[2]

Okulun İsmi	Öğrenci Sayısı
Leyli Kız Sanayi Mektebi (Cağaloğlu'nda)	177
Nehari Kız Sanayi Mektebi (Aksaray'da Tramvay Merkezi'nde)	147
Üsküdar Kız Sanayi Mektebi	152
Mirgün İnas Rüştiyesi	81
Beşiktaş İnas Rüştiyesi	213
Fındıklı İnas Rüştiyesi	120
Üsküdar İnas Rüştiyesi	131
Sultan Ahmed İnas Rüştiyesi	245
Eyüp İnas Rüştiyesi	170
Molla Gürani İnas Rüştiyesi	124
At Pazarı İnas Rüştiyesi	214
Küçük Mustafa İnas Rüştiyesi	230
Toplam	2004

Tabloda yer alan bilgilere bakıldığında İstanbul'da bulunan inas rüştiyelerinden Sultan Ahmed İnas Rüştiyesi iki yüz kırk beş öğrenci mevcuduyla en çok öğrenciye sahipken seksen bir öğrencisiyle Mirgün (Emirgan) İnas Rüştiyesi en az öğrenci mevcuduna sahip rüştiyedir. İnas rüştiyelerinin öğrenci sayısı toplamda iki bin dörttür.

MEB'in 2020/2021 eğitim-öğretim yılı için yayımladığı veriler ise şöyledir:

[1] Salname-i Nezaret-i Maarif-i Umumiye (SNMU), s.656-673.
[2] SNMU, s.674-680.

Tablo 3: Ortaokullarda Okul Türlerine göre Okul, Öğrenci, Öğretmen ve Derslik Sayısı 2020/'21 Öğretim Yılı[3]

Okul Türü	Okul Kurum	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı	Derslik
Ortaokul (Resmi+Özel)	19.025	5.212	370.798	196.534

MEB resmi ve özel okullar dâhil on dokuz bin yirmi beş okul ve bu okullara kayıtlı üç yüz yetmiş bin yedi yüz doksan sekiz öğrenci verisini paylaşmaktadır. 2022 yılı itibariyle Türkiye'nin nüfusu seksen dört milyondur. 1893 yılında yapılan nüfus sayımına göre Osmanlı Devleti'nin toplam nüfusu on yedi milyon üç yüz seksen sekiz bin altı yüz dörttür. Nüfus bazında değerlendirildiğinde Osmanlı Devleti'nde öğrenci sayısı çok olmamakla birlikte rüştiyelerin sayısı azımsanmayacak derecededir.

1316 H Maarif Salnamesi'nde ders cetvellerine de yer verilmiştir. Ortaokullar için verilen genel ders cetvelinde yer alan Türkçe dersi şöyledir:

Tablo 4: Umum Mekatib-i Rüştiye Okunacak İlim ve Fennin Haftalık Ders Cetveli[4]

Dersin Adı	Haftalık Ders Saati 1. Sene	Haftalık Ders Saati 2. Sene	Haftalık Ders Saati 3. Sene
Türkçe	7	6	4
Hüsn-i Hat	1	1	1
Toplam Ders Saati	18	20	23

Tablodan anlaşılacağı üzere birinci sene toplam on sekiz saat dersten yedi saati Türkçe, bir saati de yine Türkçe dersinin bir becerisi olan yazma dersine ayrılmıştır. İkinci sene toplam yirmi saat dersin altı saati Türkçeye bir saati yazma dersine, üçüncü sene toplam yirmi üç saatin dört saati Türkçeye bir saati okuma dersine ayrılmıştır. Sınıf seviyesi yükseldikçe toplam ders saati artmaktayken Türkçe dersine ayrılan saatin azaldığı dikkat çekmektedir. Ders cetvelinde Türkçe olarak geçmekle birlikte derslerin ayrıntılarının verildiği açıklamalar kısmında Türkçe dersinin alt başlığı olarak *kıraat-ı Türki* geçmekte ve iki saat işleneceği belirtilmektedir. Yine kız öğrenciler için verilen tabloda haftada toplam yirmi dört saat ders olduğu ve bu derslerin ikişer saatinin kıraat yani okuma dersi olduğu görülmektedir.

MEB resmi genel ağ sitesinde yer alan ders programı ise şöyledir:

Tablo 5: Ortaokul Türkçe Dersi ve Okuma Becerileri Ders Çizelgesi (2022/2023)[5]

Dersin Adı	Haftalık Ders Saati 5. Sınıf	Haftalık Ders Saati 6. Sınıf	Haftalık Ders Saati 7. Sınıf	Haftalık Ders Saati 8. Sınıf
Türkçe	6	6	5	5
Okuma Becerileri	2	2	-	-
Toplam Ders Saati	29	29	29	29

2022/2023 eğitim-öğretim yılı uygulamaya konulacak olan programda toplam on yedi zorunlu ders için ortaokulların toplam ders saatleri her sınıf için yirmi dokuzdur. İlk iki yıl altı olan Türkçe ders saati son iki yıl beş saate düşmüştür. Sınıf seviyesi arttıkça ders saati sayısının düşmesi 1316 H Maarif Salnamesi'nde yer alan rüştiye Türkçe dersi saatlerine benzer özellik göstermektedir. Yine beşinci ve altıncı sınıf seviyesinde alınmak üzere *okuma becerileri* dersi olduğu görülmektedir.

[3]https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_09/10141326_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2020_2021.pdf
[4] SNMU, s.358.
[5] http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_01/19093950_ilkogretim-hdc-karar-ve-eki-2022-2023.pdf

Ancak bu ders seçmeli dersler arasındadır. Bu dersin seçimi öğrenci ve velilerine ait olmakla birlikte seçim olarak sunulması okulun imkân ve tercihine bırakılmıştır. Bu yüzden her ortaokulda *okuma becerisi* dersi seçmeli olarak yer alır demek doğru olmayacaktır.

2. Ders Cetvellerinde Türkçe Dersi ve Okuma

Öğretim programlarında Türkçe derslerinin ders saatleri tablolarla gösterilmiştir. Ayrıca programlarda Türkçe ve okuma derslerinin kazanımlarına da yer verilmektedir. 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda derslerin işlenmesine ilişkin ayrıntıya girilmemekle beraber genel hatlarıyla becerinin nasıl kazandırılacağı üzerinde durulmaktadır. 1316 H Maarif Salnamesi'nde (s. 360) ise rüştiyeler için verilen ders cetvellerinden sonra derslerin ayrıntılı açıklamalarına yer verilmiş bazı dersler farklı başlıklara ayrılarak ayrıntılandırılmıştır. Türkçe dersi de bunlardan biridir.

Türkçe dersi başlığı altında birinci sene için; kavaid (haftada iki ders) , kıraat-ı Türkiyye (haftada iki ders), lügat ve imla (haftada üç ders) olmak üzere üçe ayrılmıştır. İkinci sene için; kavaid (haftada iki ders), kıraat (haftada iki ders), imla (haftada iki ders) olarak verilmiştir. Üçüncü sene için; nahiv (haftada iki ders), kıraat ve imla (haftada birer ders) olarak verilmiştir.

Birinci sene verilen kıraat-ı Türkiyye açıklamasında; temiz ahlaklı olmaya teşvik edici ve yararlı bilgiler içeren uygun ve üslubu güzel, faydalı hikâyeler içeren bir kitap okutturulacaktır. Okuma sırasında kelimelerin belirlenmesi ve ayrılmasına, sözlük anlamlarının öğretilmesine, bazı gramer kurallarının gösterilerek açıklanmasına özen gösterilecektir. İkinci sene, birinci sene seçilen kitabın okunmasına aynen devam edilecektir. Üçüncü sene derece derece önceki senelerin tekrarı yapılarak uygun bir şekilde okutturulup yazdırılacaktır.

Yine 1316 H Maarif Salnamesi'nde (s. 403) inas rüştiyeleri için verilen programda geçen *kıraat* dersinin açıklamasında kıraat kitaplarının ayrıntılarına yer verilmekte; bu ayrıntıların rüştiyelerin ders açıklamasındaki özelliklerle doğru orantılı olduğu görülmektedir. Bu açıklamalar gösteriyor ki okuma dersi sadece okumanın geliştirilmesi esasına dayanmamıştır. Okuma yapılırken aynı zamanda güzel ahlakı kazandıran, öğrenci seviyesine uygun, okuma zevki kazandıracak hikâyelerin olduğu bir kitaptan yapılması ve bu kitapta yer alan gramer kurallarının da tespit edilerek uygulamalı bir şekilde gösterilmesine özen gösterilmesi istenmiştir. Yani bir okuma dersinde; hem değerler verilmiş hem okuma sevgisi kazandırılmış hem öğrenci seviyesine uygunluk gözetilmiş hem de gramer kuralları öğretilmiş ya da hatırlatılmıştır. Sarmal bir program anlayışıyla diğer senelerde de ilk sene görülenlerin pekiştirilmesi esas alınmıştır.

1316 H Maarif Salnamesi'nde (s. 359-360) *kıraat* başlığı altında verilen "Usul-ü Kıraat Hakkında Bazı Tenbihat" alt başlığı altında okuma derslerinin işlenmesiyle ilgili bilgilere yer verilmektedir. Günümüz Türkçesine özetle aktarıldığında: Öğretmen gayet ağır ağır ve yüksek sesle okuma yaparak öğrenciye örnek olmalıdır. Öğrenci bir önceki yıl öğrendiği dil kurallarını eksiksiz olarak hatırlayıp açıklamaya gerek kalmaksızın anlayabilecek düzeyde olmalıdır. Bu yüzden öğretmen, metni okuduktan sonra öğrencinin seviyesine göre okuduğunu açıklamalıdır. Sonra öğrenciler, öğretmenin okuduğu gibi yüksek sesle okumalı ve anlamını bilmediği kelimeleri öğrenip iyi ifade edebilmelidir. Dersin amacına uygun olarak öğretmen okuduğu metnin ana fikrini ve yardımcı fikirlerini teker teker anlatıp açıklamalıdır. Okumada ilerledikçe dil kurallarını içeren bilinmeyen kelimelerin yoğunlukta olduğu seviyesi daha zor ve farklı çeşitte örnekler açıklanıp, bildirilir ve irdelenir. Böylece okuma yapılan derste çocuğun bakış açısı geliştirilerek metnin duygusunu anlayabilmesi, metne eleştirel bakabilmesi, metnin üzerine kritik analitik düşünebilmesi sağlanmalıdır. Öğrenci, düzeltilmiş notlarını, açıklamalarını ve tanımlarını temize çekilmiş olarak bir sonraki ders öğretmene ödev olarak takdim etmelidir.

Okuma dersiyle ilgili olarak verilen dersin işlenişine ilişkin açıklamalarda ayrıntılar verilmektedir. Öğretmenin nasıl davranması gerektiği, materyallerin hangi açıdan ele alınıp nasıl kullanılması gerektiği ve öğrencilerin ders içinde ve ders dışında yapması gerekenler yer almaktadır.

2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda dersin işlenişiyle ilgili ayrıntılı açıklamalara yer verilmemekle birlikte kazanımların yer aldığı görülmektedir. Okuma becerisi kazanımı için; beşinci sınıfta otuz dört kazanım, altıncı sınıfta otuz beş kazanım, yedinci sınıfta otuz sekiz kazanım, sekizinci sınıfta otuz beş kazanım ile toplamda en çok kazanım sayısına sahip beceridir. Programda okuma becerisi üç başlık altında ele alınmaktadır. Bunlar; akıcı okuma, söz varlığı ve anlamadır. Bu kazanımlardan yirmi yedi tanesi her sınıf için ortaktır. Ancak bazı kazanımların altına yazılan açıklamalarda farklılıklar görülmektedir.

Tablo 6: 2019 Türkçe Ders Programı'nda Yer Alan 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar için Ortak Okuma Kazanımları

Alt Başlık	Kazanımlar	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	8. Sınıf
Akıcı Okuma	Noktalama işaretlerine dikkat ederek sesli ve sessiz okur.	✓	✓	✓	✓
	Metni türün özelliklerine uygun biçimde okur.	✓	✓	✓	✓
	Farklı yazı karakterleri ile yazılmış yazıları okur	✓	✓	✓	✓
	Okuma stratejilerini kullanır.	✓	✓	✓	✓
Söz Varlığı	Bağlamdan yararlanarak bilmediği kelime ve kelime gruplarının anlamını tahmin eder.	✓	✓	✓	✓
	Deyim ve atasözlerinin metne katkısını belirler.	✓	✓	✓	✓
	Metindeki söz sanatlarını tespit eder.	-	-	✓	✓
Anlama	Görselden ve başlıktan hareketle okuyacağı metnin konusunu tahmin eder.	✓	✓	✓	✓
	Okuduklarını özetler.	✓	✓	✓	✓
	Metindeki söz sanatlarını tespit eder.	✓	✓	-	-
	Metinle ilgili soruları cevaplar.	✓	✓	✓	✓
	Metinle ilgili sorular sorar.	✓	✓	✓	✓
	Metnin konusunu belirler.	✓	✓	✓	✓
	Metnin ana fikrini/ana duygusunu belirler.	✓	✓	✓	✓
	Metnin içeriğine uygun başlık/(başlıklar) belirler.	✓	✓	✓	✓
	Metindeki hikâye unsurlarını belirler.	✓	✓	✓	✓
	Metinde ele alınan sorunlara farklı çözümler üretir.	✓	✓	✓	✓
	Metnin içeriğini yorumlar.	✓	✓	✓	✓
	Metinler arasında karşılaştırma yapar.	✓	✓	✓	✓
	Metin türlerini ayırt eder.	✓	✓	✓	✓
	Metindeki gerçek ve kurgusal unsurları ayırt eder.	✓	✓	✓	✓
	Okudukları ile ilgili çıkarımlarda bulunur.	✓	✓	✓	✓
	Görsellerle ilgili soruları cevaplar.	✓	✓	✓	✓
	Metinde önemli noktaların vurgulanış biçimlerini kavrar.	✓	✓	✓	✓
	Medya metinlerini değerlendirir.	✓	✓	✓	✓
	Bilgi kaynaklarını etkili bir şekilde kullanır.	✓	✓	✓	✓
	Bilgi kaynaklarının güvenirliliğini sorgular.	✓	✓	✓	✓
	Grafik, tablo ve çizelgeyle sunulan bilgileri yorumlar.	✓	✓	✓	✓

Tabloda yer alan kazanımlar her sınıf için ortak olmakla birlikte "Metindeki söz sanatlarını tespit eder." kazanımının sınıf seviyesine göre farklı alt başlıklarda yer aldığı görülmektedir. Bu

kazanım 5 ve 6. sınıf için "anlama" başlığı altındayken 7 ve 8. sınıf için "söz varlığı" başlığı altında yer almaktadır.

2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda okuma becerisi için verilen kazanımların bazılarının altında açıklamaların olduğu görülmektedir. Akıcı okuma başlığı altında yer alan "Metni türün özelliklerine uygun biçimde okur." kazanımının altında 5, 6, 7 ve 8. sınıf seviyesi için ortak şu açıklama bulunmaktadır: "Öğrencilerin seviyelerine uygun, edebi değeri olan şiirleri ve kısa yazıları türünün özelliğine göre okumaları ve ezberlemeleri sağlanır."

"Okuma stratejilerini kullanır." kazanımı da akıcı okuma başlığı altında yer almakta ve her sınıf için ortak olan kazanımlardandır. Açıklaması verilen bu kazanımda 5. ve 6. sınıf için: "Sesli, sessiz, tahmin ederek, grup halinde, not alarak, soru sorarak, söz korosu, ezberleyerek, okuma tiyatrosu ve hızlı okuma gibi yöntem ve teknikleri kullanmaları sağlanır." açıklaması yer almaktadır. 5. ve 6. sınıf için verilen açıklamalar çok benzer olmakla birlikte birkaç farkla ayrılmaktadır. 5. sınıf için verilen "söz korosu ve ezberleyerek okumak" 6. sınıf için verilen açıklamada yokken "not alarak ve okuma tiyatrosu" 5. sınıf için verilmemiştir. Aynı kazanımla ilgili olarak 7. ve 8. sınıf için ortak: "Göz atarak, özetleyerek, not alarak, işaretleyerek, tartışarak ve eleştirerek okuma gibi yöntem ve teknikleri kullanmaları sağlanır." açıklaması yer almaktadır. 7. sınıf için verilen açıklamada "işaretleyerek" ifadesi yer almaktayken "eleştirerek" ifadesi 8. sınıf için verilen açıklamada yer almaktadır.

Söz varlığı alt başlığı altında yer alan "Bağlamdan yararlanarak bilmediği kelime ve kelime gruplarının anlamını tahmin eder." kazanımı için verilen açıklama da 5, 6, 7 ve 8. sınıf için ortaktır: "a) Öğrencilerin tahmin ettikleri kelime ve kelime gruplarını öğrenmek için sözlük, atasözleri ve deyimler sözlüğü vb. araçları kullanmaları sağlanır. b) Öğrencinin öğrendiği kelime ve kelime gruplarından sözlük oluşturması teşvik edilir." Ek olarak 5. sınıf için a maddesinde "görseller" in de olduğu görülmekte diğer sınıflarda bu ifade yer almamaktadır.

Anlama alt başlığı altında verilen 5.ve 6. sınıf için "Metindeki söz sanatlarını tespit eder." kazanımının açıklamalar kısmında 5. sınıf için: "Benzetme (teşbih) ve kişileştirme (teşhis) söz sanatları verilir." ifadesi yer alırken 6. sınıf için: "Konuşturma (intak) ve karşıtlık (tezat) söz sanatları verilir." ifadesi yer almaktadır. Aynı kazanım 7. ve 8. sınıf için "söz varlığı" alt başlığı altında verilmekte ve 7. ve 8. sınıf için: "Benzetme (teşbih), kişileştirme (teşhis), konuşturma (intak) ve karşıtlık (tezat), abartma (mübalağa) söz sanatlarının belirlenmesi sağlanır." "Benzetme (teşbih)" sanatı 8. sınıfta yer alırken 7. sınıf için verilmemiştir. Ayrıca 7. sınıf için "belirlenmesi" ifadesi yerine "verilir" ifadesi kullanılmıştır.

Anlama alt başlığı altında yer alan "Metin türlerini ayırt eder." kazanımı her sınıf için ortak olmakla birlikte açıklamalarda farklılıklar mevcuttur. 5. sınıf için verilen açıklamada: "Hikâye, fabl, masal, haber metni türleri tanıtılır. Metin türleri ile ilgili ayrıntılı bilgi verilmez." 6. sınıf için: "a) Anı, mektup, tiyatro, gezi yazısı türleri öğretilmelidir. b) Metin türlerine ilişkin ayrıntılı bilgi verilmemelidir." ifadeleri yer almaktadır. 7. sınıf için: "a) Söyleşi, biyografi, otobiyografi, günlük türleri üzerinde durulur. b) Metin türlerine ilişkin ayrıntılı bilgi verilmemelidir." 8. sınıf için: "a) Fıkra (köşe yazısı), makale, deneme, roman, destan türleri üzerinde durulur. b) Metin türlerine ilişkin ayrıntılı bilgi verilmemelidir." açıklamaları verilmiştir.

Okuma becerisi kazanımları "anlama" alt başlığı altında yer alan "Metindeki hikâye unsurlarını belirler." 5, 6, 7 ve 8. sınıf için açıklamaları ortaktır: "Olay örgüsü, mekân, zaman, şahıs ve varlık kadrosu, anlatıcı üzerinde durulur." ifadeleri yer almaktadır.

2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda 5. sınıf için "Metni yorumlar." kazanımı, 6, 7 ve 8. sınıf için "Metnin içeriğini yorumlar." olarak yer almaktadır. Açıklamalara bakıldığında; 5. sınıf için: "a) Yazarın bakış açısını fark etmeleri, olayları ele alış şeklini yorumlamaları ve öğrencilerin metinle ilgili kendi bakış açılarını ifade etmeleri sağlanır. b) Metin içeriğinin yorumlanması sırasında

metinlerdeki örneklere ve ayrıntılara atıf yapılması sağlanır." 6, 7, ve 8. sınıf için verilen açıklamalar ortaktır: " a)Yazarın olaylara bakış açısının tespit edilmesi sağlanır. b)Metindeki öznel ve nesnel yaklaşımların tespit edilmesi sağlanır. c) Metindeki örnek ve ayrıntılara atıf yapılması sağlanır." olarak yer bulmaktadır.

"Metinle ilgili sorulara cevap verir/soruları cevaplar." kazanımı açıklamasının 5, 6, 7 ve 8. sınıf için aynı olduğu görülmektedir: "Metin içi ve metin dışı anlam ilişkileri kurulur."

"Görsellerle ilgili soruları cevaplar." kazanımı 5, 6, 7 ve 8. sınıf için ortak olmakla birlikte açıklamalarında farklılıklar görülmektedir. a ve b maddeleri olarak verilen açıklamaların b maddeleri 5, 6, 7 ve 8. sınıf için aynı olup "Haberi/bilgiyi görsel yorumcuların nasıl ilettikleri üzerinde durulur." şeklindedir. 8. sınıf için verilen b maddesinde ise "üzerinde durulur" yerine "sorgulanması sağlanır" ifadesine yer verilmiştir. 5. sınıf için verilen açıklama: "a) Resim ve karikatürleri yorumlayarak görüşlerini bildirmeleri sağlanır." şeklindeyken 6. sınıf için: "a) Duvar yazısı ve karikatürlerin incelenmesi ve bunlarla ilgili görüş bildirilmesi sağlanır." ifadelerine yer verilmiştir. 7. sınıf için: "a) Çizgi roman ve karikatürleri yorumlayarak görüşlerini bildirmeleri sağlanır." ve 8. sınıf için: a) Çizgi roman ve karikatürleri yorumlayarak örüşlerini bildirmeleri sağlanır." açıklamasına yer verilmiştir.

"Metinde önemli noktaların vurgulanış biçimlerini kavrar." kazanımı "anlama" alt başlığı altında verilmiş 5, 6, 7 ve 8. sınıf için ortak açıklama verilmiştir: "Altını çizmenin, koyu ve italik yazmanın, renklendirmenin, farklı punto veya font kullanmanın işlevi vurgulanır." Ancak 5. sınıf için verilen açıklamaya bir madde daha eklenmiş olduğu görülmektedir: "Köprü metinlerin (Hipertekst) dış bağlantı olduğu belirtilir."

"Medya metinlerini değerlendirir." kazanımı "anlama" alt başlığı altında yer almakta 5, 6 ve 7. sınıf için ortak açıklamaya yer verilmektedir: "İnternet, sinema ve televizyonun verdiği iletileri değerlendirmeleri sağlanır." 8. sınıfta ise bu kazanım "Medya metinlerini analiz eder." şeklinde verilerek bir üst basamağa taşınmıştır. Açıklamalarda ise: "Medya metinlerinin amaçlarının (kültür aktarma, olay yorumlama, bilgilendirme, eğlendirme, ikna etme) belirlenmesi sağlanır." ifadeleriyle yer almaktadır.

Anlama alt başlığı altında yer alan "Bilgi kaynaklarının güvenirliliğini sorgular." kazanımı için verilen açıklamalarda 5, 6, 7 ve 8. sınıf için: "Bilimsel çalışmalarda ağırlıklı olarak "edu" ve "gov" uzantılı sitelerin kullanıldığı vurgulanır." ifadesi ortaktır. Farklı olarak; 5. sınıf için: "Blog ve şahsi internet sayfalarındaki bilgilerin güvenirliliği konusunda çalışmalar yapılır." ifadesi yer almaktadır. 7. ve 8. sınıf için "İnternet/yazılı (dergi, kitap, broşür, gazete vb.) kaynakların güvenirliliklerinin sorgulanması sağlanır." ifadeleri yer almaktadır.

"Metinler arasında karşılaştırma yapar." kazanımı "anlama" alt başlığında yer almaktadır ve her sınıf için açıklamaları farklıdır. 5. sınıf için: "Metinleri biçim ve tür gibi açılardan karşılaştırmaları sağlanır.", 6. sınıf için: "Aynı metnin çeviri, farklı baskı vb. özellikleri itibarıyla karşılaştırılması sağlanır.", 7. sınıf için: "Bakış açısı ve mesajlar karşılaştırılır.", 8. sınıf için: "Metinlerin tema, konu, olay örgüsü ve karakterler açısından karşılaştırılması sağlanır." açıklamaları yer almaktadır.

"Okudukları ile ilgili çıkarımlarda bulunur." kazanımı "anlama" alt başlığı altında verilirken açıklamalar 5, 6, 7 ve 8. sınıf için ortaktır: "Neden-sonuç, amaç-sonuç, koşul, karşılaştırmalar, benzetme, örneklendirme, duygu belirten ifadeler, abartma, nesnel ve öznel çıkarımlar üzerinde durulur." şeklindedir. Ancak "nesnel" ve "öznel" ifadeleri yalnızca 8. sınıf için verilen açıklamalarda yer almaktadır.

Ayrıca 2018 Okuma Becerileri Dersi Öğretim Programı'na (Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu 5 veya 6. Sınıflar) bakıldığında:

Tablo 7: Okuma Becerileri Dersi Öğretim Programı Beceri Adları, Kazanım Sayısı ve Öngörülen Ders Saatleri[6]

Beceri Adı	Kazanım Sayısı	Ders Saati
Görsel Okuma	7	14
Akıcı Okuma	3	6
Söz Varlığını Zenginleştirme	4	8
Anlam Kurma	11	22
Eleştirel Okuma	6	12
Okuma Kültürü Edinme	5	10
Toplam	36	72

Tabloda Okuma Becerileri Dersi içerisinde kazandırılması hedeflenen beceriler ve bu becerilerin kazanım sayıları görülmektedir. Bu kazanımlar incelendiğinde 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan okuma kazanımlarıyla ortak ifadelerin yanı sıra beceriyi kazandırmaya yönelik özel ifadelere de yer verildiği görülmektedir. Okulların imkân ve tercihine göre 5. ve 6. sınıfta, öğrencilerin seçimine sunulacak bu ders, programa bakıldığında okuma becerisinin gelişmesi için çok boyutlu bir yaklaşım sunmaktadır.

Ortaokul Türkçe Dersi Okuma Metinleri

1316 H Maarif Salnamesi ve 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda metinlerin özelliklerinden bahsedilmektedir. Okuma metinleriyle ilgili ayrıntılara bakıldığında 1316 H Maarif Salnamesi (s. 403) içerisinde "kıraat" başlığı altında "kıraat kitaplarının muhteviyatı" alt başlığıyla açıklamalara yer verilmektedir.

Verilen açıklamalarda mealen; okuma kitapları, öğrenci seviyesine uygun, anlatım özelliklerine sahip güzel üsluplu olmalıdır. Bu güzel ifadeler incelenerek öğrenciye bazı tabir ve ifadeler öğretilmelidir. Ayrıca bu çeşit kitaplar diyanet ve ibadete, ahlaka, adap ve terbiyeye, tarihe, coğrafyaya vb. önemli meselelere örnek teşkil edecek hikâyeler olmalıdır. Bu hikâyeler söyleyiş açısından da güzel olmalı ve verilmek isteneni açıkça vermelidir. Dil kurallarını öğretebilmek ve öğrencilerin bildiklerini pekiştirebilmesi için dil kurallarına uygun ve hatasız olması gerekir. Okuma kitapları her sene için farklı seviyelerde düzenlenip önceki öğrenmeleri pekiştirecek şekilde zorluk derecesi arttırılmalıdır. Öğrenciyi çalışmaya teşvik etmelidir.

Okuma kitaplarının özelliklerine bakıldığında sadece okuma becerisine yönelik değil farklı hedef kazanımlarında edindirilmesinin amaçlandığı görülmektedir. Öğrencinin seviyesine uygun, edebi açıdan estetik yönü olan ve farklı disiplinlerle ilişki kitaplar olması gerektiği belirtilmektedir. Ayrıca dil kuralları yönünden kusursuz olması ve zorluk derecesinin giderek arttırılması bu sayede öğrencinin önceki öğrenmeleri pekiştirirken yeni öğrenmelerin sağlanması hedeflenmektedir.

2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda her sınıf için sekiz tema işlenmesi öngörülmüştür. Bu temalardan üç tanesinin her sınıf düzeyinde işlenmesi zorunludur. Bunlar; "Erdemler", "Millî Kültürümüz", "Millî Mücadele ve Atatürk" tür. Programda verilen on altı tema örneğinden bir tanesi de "Okuma Kültürü" dür. Bu başlık altında (MEB, 2019): "Bilgi okuryazarlığı, çoklu okuryazarlık, dijital okuryazarlık, dil sevgisi, edebî şahsiyetler, e-kitap, eleştirel okuryazarlık, kitabevi, kitaplar, kütüphaneler, metinler arasılık, okuma alışkanlığı, okuma serüveni, okuma sevgisi, okur kimliği, sözlük kültürü, süreli yayınlar, teknoloji okuryazarlığı, yaratıcı okuma, yazılı kültür, z-kitap, z-kütüphane vb." bilgisine yer verilmektedir.

Her sınıf düzeyinde işlenmesi öngörülen sekiz temada her tema için dört metin kullanılacaktır. "Her sınıf düzeyinde temalara uygun ve eşit dağılım olması kaydıyla 8 serbest okuma

[6] Okuma Becerileri Dersi Öğretim Programı (Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu 5 veya 6. Sınıflar), 2018, s.10

metnine yer verilmelidir. Bu metinlerle beraber ders kitabında toplamda 40 metin yer alacaktır." (MEB, 2019). 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda bilgilendirici, hikâye edici, şiir olmak üzere üç metin türünden bahsedilmektedir.

Tablo 8: 2019 Türkçe Ders Programı'nda Yer Alan 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar için Ortak Metin Türleri

Alt Başlık	Metin Türleri	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	8. Sınıf
Bilgilendirici Metinler	Anı	✓	✓	✓	✓
	Biyografiler, Otobiyografiler	-	-	✓	✓
	Blog		✓	✓	✓
	Dilekçe	✓	-	✓	✓
	Efemera ve Broşür (liste, diyagram, tablo, grafik, kroki, harita, afiş vb. karma içerikli metinler)	✓	✓	✓	✓
	e-posta	✓	✓	✓	✓
	Günlük	-	-	✓	✓
	Haber Metni, Reklam	✓	✓	✓	✓
	Kılavuzlar (kullanım kılavuzları, tarifname, talimatnameler vb.)	✓	✓	✓	✓
	Gezi Yazısı	-	✓	✓	✓
	Makale / Fıkra / Söyleşi /Deneme	✓	✓	✓	✓
	Mektup	✓	✓	✓	✓
	Özlü Sözler (vecize, atasözü, deyim, aforizma, duvar yazıları, motto, döviz vb.)	✓	✓	✓	✓
	Sosyal Medya Mesajları	✓	✓	✓	✓
Hikâye Edici Metinler	Çizgi Roman	✓	✓	✓	✓
	Fabl	✓	✓	✓	✓
	Hikâye	✓	✓	✓	✓
	Karikatür	✓	✓	✓	✓
	Masal / Efsane / Destan	✓	✓	✓	✓
	Mizahi Fıkra	✓	✓	✓	✓
	Roman	✓	✓	✓	✓
	Tiyatro	✓	✓	✓	✓
Şiir	Şarkı / Türkü	✓	✓	✓	✓
	Şiir	✓	✓	✓	✓

Tabloda görülen metin türlerinin temalara uygun olarak dengeli bir şekilde dağıtılması öngörülmektedir. 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda ders kitaplarına alınacak metinlerin özelliklerine de yer verilmektedir. Genel olarak; kabul görmüş yazar ve eserlerden birincil aktarım olmasına dikkat ederek edebi ve kültürel yönden değer taşıyan metinler olmalıdır. Metinler edebi ve estetik açıdan değer taşıyan öğrencilerin duygu ve düşünce dünyasını zenginleştiren eğitsel yönden uygun olmayan ifadelerin bulunmadığı ağız ve söyleyiş farklılıklarının öğretici olarak kullanılabileceği metinler olmalıdır. Serbest okuma metinlerine yer verilmelidir.

İncelenen programlarda konu ve temalara uygun olarak farklı tür ve özelliklerde metinlere yer verilmesi gerektiği öngörülmektedir. Bu metinlerin özellikleri her iki programda da açıklanmıştır.

Ortaokullar Türkçe Dersi Okuma Becerisi Ölçme-Değerlendirme

Okuma becerisinin kazanımlarının ölçme-değerlendirilmesi çeşitlilik ve esneklik esasına dayanmaktadır. 1316 H Maarif Salnamesi'nde süreç ve sonuç olarak ölçme-değerlendirmede farklı yaklaşımların olduğu görülmektedir. Derslerin açıklamalarında görüldüğü üzere; ders içinde anında dönüt sağlayan öğretmen eşliğinde uygulamalı bir okuma eğitimi söz konudur. Yardımcı öğretmenlerin de desteğiyle eksiklerin ders içerisinde ya da ödevlerle tamamlandığı kontrollü bir tam öğrenme modeli görülmektedir. Sürecin yanı sıra yıl sonunda yapılan sınavlarla okuma becerisinin ölçüldüğü ve ancak başarılı olanların bir üst sınıfa geçebildiği bir sistem söz konusudur. Okulu bitirmek için de bir sınavın varlığı nizamname ve talimatlarda belirtilirken ayrıntılara bakıldığında okuma becerisinin iyi düzeyde olması beklendiği görülmektedir. Yine öğretmenlik, dava vekilliği vb. pek çok mesleği yapabilmek için yapılan sınavlarda da okuma becerisi ölçülmekte ve başarılı olma şartı aranmaktadır.

2019 Türkçe Dersi Programı okuma becerisi ölçme-değerlendirme açısından incelendiğinde ayrıntılı bir açıklamanın yer almadığı görülmektedir. Programda yer alan ölçme-değerlendirme başlıkları altında bireysel farklar göz önüne alınarak ölçme-değerlendirmenin çeşitliliği vurgulanmaktadır. Ayrıca çevresel faktörler, sosyal faktörler, imkân ve şartlar doğrultusunda ölçme-değerlendirmede asıl yürütücü ve uygulayıcının öğretmen olduğu belirtilmektedir. "Öğrencilerin programla kazandırılması hedeflenen bilgi ve becerileri ne oranda edindiğinin tespitinde kullanılan ölçme ve değerlendirme uygulamaları sürekli olmalıdır." (MEB, 2019). Programda ölçme-değerlendirmeyle ilgili belli başlı maddeler verilmiştir. Kazanım ve amaçlarla sınırları belirlenmiş, öğrencileri kapsayıcı, uygun ölçme araç ve yöntemlerin kullanılması öngörülmektedir. Ayrıca "Eğitim sadece "bilme (bilişsel)" için değil, "hissetme (duygu)" ve "yapma (eylem)" için de verilir; dolayısıyla sadece bilişsel ölçümler yeterli kabul edilemez." (MEB, 2019) maddesi yer almaktadır. Aktif katılımlı, özellikle süreç değerlendirilmesinin yapıldığı, dil becerileri açısından bütüncül değerlendirme için portfolyolardan da yararlanılabildiği bir değerlendirmeden bahsedilmektedir. 2018 Okuma Becerileri Programı (5 veya 6. Sınıf), okuma becerisi için ölçme-değerlendirme araçları ve teknikleri aşağıda yer alan tabloda vermiştir (MEB, 2018).

Tablo 9: Okuduğunu Anlama Becerisinin Ölçülmesinde Kullanılabilecek Ölçme Araçları[7]

	Araçlar ve Teknikler	Öneriler
Okuma	Eşleştirme sorulan (cümle ile paragraf, görsel ile cümleyi, sözcük ile cümle/paragraf vb.), metin içi anlam kurma sorulan (belirli bir bilgiyi bulma ve doğrudan çıkarım yapma), metne ilişkin doğrudan veya dolaylı çıkarım sorulan; analiz, sentez ve değerlendirmeye yönelik üst düzey zihinsel becerileri ölçen sorular (açık uçlu sorular), çoktan seçmeli madde türleri. Metni özetleme, not alma, doğrudan veya dolaylı atıf yapma, zihin haritalama gibi etkinlikler/teknikler kullanılabilir. Bu etkinliklerin değerlendirilmesinde kontrol listeleri, dereceleme ölçekleri, dereceli puanlama anahtarları, tutum ölçekleri ve gözlem formları kullanılmalıdır.	Üst düzey zihinsel becerileri ölçmeye yönelik açık uçlu soruların puanlanmasında dereceli puanlama anahtarları kullanılmadır. Metne ilişkin sorular (metin içi, metin dışı ve metinler arası anlam kurma soruları mümkün olduğu kadar bütün düzeylerden ve farklı madde türlerinden oluşmalıdır. Açık uçlu soruların değerlendirilmesinde dereceli puanlama anahtarının kullanılması hem geçerlilik hem de güvenirlik açısından oldukça önemlidir.

[7] Okuma Becerileri Dersi Öğretim Programı (Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu 5 veya 6. Sınıflar), 2018, s.9

Okuma Eşleştirme sorulan (cümle ile paragraf, görsel ile cümleyi, sözcük ile cümle/paragraf vb.), metin içi anlam kurma sorulan (belirli bir bilgiyi bulma ve doğrudan çıkarım yapma), metne ilişkin doğrudan veya dolaylı çıkarım sorulan; analiz, sentez ve değerlendirmeye yönelik üst düzey zihinsel becerileri ölçen sorular (açık uçlu sorular), çoktan seçmeli madde türleri.

Metni özetleme, not alma, doğrudan veya dolaylı atıf yapma, zihin haritalama gibi etkinlikler/teknikler kullanılabilir. Bu etkinliklerin değerlendirilmesinde kontrol listeleri, dereceleme ölçekleri, dereceli puanlama anahtarları, tutum ölçekleri ve gözlem formları kullanılmalıdır. Üst düzey zihinsel becerileri ölçmeye yönelik açık uçlu soruların puanlanmasında dereceli puanlama anahtarları kullanılmadır.

Metne ilişkin sorular (metin içi, metin dışı ve metinler arası anlam kurma soruları mümkün olduğu kadar bütün düzeylerden ve farklı madde türlerinden oluşmalıdır.

Açık uçlu soruların değerlendirilmesinde dereceli puanlama anahtarının kullanılması hem geçerlilik hem de güvenirlik açısından oldukça önemlidir.

Sonuç

Osmanlı Devleti sınırları içerisindeki eğitim-öğretim faaliyetlerinin toplu ve düzenli olarak yer aldığı 1316 H tarihli Maarif Salnamesi ve 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı okuma becerisi açısından karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Değerlendirme yapılırken ortaokullar ve ders cetvelleri, okuma becerisi kazanım ve açıklamaları, okuma metinleri ve ölçme-değerlendirme boyutlarıyla incelenmiştir. Çalışmada şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Ortaokullar ve ders cetvelleri açısından iki program karşılaştırıldığında anlamlı farklar olduğu görülmektedir. Osmanlı Devleti'nde rüştiye adıyla hizmet veren ortaokullar bir üst kademeye öğrenci yetiştirmenin yanı sıra Kodoman'ın (1988) da belirttiği gibi devlete memur da yetiştirmekteydi. Kodoman (1988), 2. Abdülhamit Dönemi'nde tüm imparatorlukta altı yüz on dokuz rüştiye ve kırk bin civarı okul olduğu bilgisini paylaşmaktadır. Ders cetvellerinde dersler çeşitlilik gösterirken okuma becerisinin de ayrı bir ders olarak yer aldığı görülmektedir. Türkçe dersi içerisinde de belirli saatlerin okuma becerisine ayrıldığı ders açıklamalarında belirtilmektedir. 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda doğrudan ders cetvellerine rastlanılmamaktadır. MEB'in resmi genel ağ sitesinden elde edilen verilerden ders isimlerinin verildiği cetvellerde okuma becerisine yönelik bir dersin zorunlu dersler arasında yer almadığı görülmektedir. Bununla birlikte "okuma becerileri" adıyla seçmeli bir dersin beş ve altıncı sınıfta okulların imkân ve inisiyatifi dâhilinde verildiği takdirde öğrenciler tarafından seçilebileceği anlaşılmaktadır. 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan okuma kazanımları ise diğer dil becerilerinden sayıca fazla olduğu bunun da okuma becerisine verilen önem olarak değerlendirilebileceği düşünülmektedir. Okuma, programda en çok kazanım sayısının görüldüğü dil becerisi olması bakımından önemlidir (Deniz vd., 2019).

Okuma becerisi kazanım ve açıklamaları incelendiğinde Maarif Salnamesi'nde Türkçe dersinin verilen açıklamalarında ve okuma becerisiyle ilgili verilen kıraat gibi derslerin açıklamalarında görülmektedir ki uygulamalı bir şekilde öğrencilerin bu beceriyi en üst noktaya çıkarması hedeflenmektedir. Öğrencinin okuma becerisi geliştirilirken aynı zamanda değerler eğitiminin verilmesi, öğrencilere güzel ahlak kazandırılması, dil bilgisi kurallarının pekiştirilmesi, bilinmeyen sözcüklerin öğretilmesi, farklı derslerle ilişkilendirilmesi vb. gibi farklı hedeflerin de olduğu dersin işlenişinden anlaşılmaktadır. Benzer bir öğretim yöntemi 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda da görülmektedir. Okuma kazanımlarının bazıları başlık olarak verilmiş ve dersin ayrıntılarıyla ilgili kısa bilgiler paylaşılmıştır. Bununla birlikte, Aktaş'ın (2021) de belirttiği gibi öğretim programı ve ders kitaplarında anlama ile ilgili etkinlikler sınırlıdır. Okuma kazanımları verilirken öğrencilerin kritik analitik düşünme becerilerini geliştirmenin de hedeflendiği anlaşılmaktadır. Okuma kazanımları akıcı okuma, söz varlığı, anlama alt başlıklarında toplanmıştır. Bilinmeyen kelimeler, metin türleri, bazı dil bilgisi kuralları da verilmektedir.

Okuma metinlerinin ölçütleri 1316 H Maarif Salnamesi'nde ayrıntılarıyla açıklanmaktadır. Bu metinlerin öğrenci seviyesine uygun, öğrenmeyi pekiştirici, farklı derslerle ilişkili, edebi ve estetik açıdan öğrenciye örnek, dil bilgisi kurallarını öğretici nitelikte olması beklenmektedir.

2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda ise temalara uygun olması şartıyla sekiz serbest okuma metnine yer verilmesi öngörülmektedir. Bu metinler; tür ve konu bakımından çeşitli, dilbilgisi kurallarına örnek teşkil edebilecek nitelikte, öğrenci seviyesine uygun, söyleyiş açısından güzel, değerleri barındıran metinler olmalıdır. *Öğrencinin ilgi ve ihtiyaçlarına göre okuma becerileri dersinin şekillenmesi, seçilecek metinlerin öğrencilerin yaş ve sınıf düzeyine uygun olması, ruh dünyalarını olumlu etkileyecek metinlere yer verilmesi* gibi ifadeler öğrenci merkezli tasarımı destekler niteliktedir (Eldeleklioğlu Onuk ve Avcı, 2021).

Ölçme-değerlendirme açısından her iki programda da ayrıntılı açıklamalara yer verilmediği genel bir çerçevenin çizildiği görülmektedir. 1316 H Maarif Salnamesi'nde Türkçe ve okuma dersinin işlenişiyle ilgili verilen açıklamalardan anlaşıldığı üzere sürecin ölçülmesine yönelik bir değerlendirilme yapıldığı anlaşılmaktadır. Okuma yapan öğrencilere anında dönüt verilerek düzeltmeler yapılmakta yapılan düzeltmeleri ve öğrenilen yeni bilgileri temize çekerek bir sonraki deste ödev olarak getirmeleri beklenmektedir. Ayrıca öğretim yılı sonunda sınıf geçme şartı olarak da okuma dersinden başarılı olmaları gerekmektedir. Yine bir üst kademedeki okullara girebilmek, memur olabilmek, dava vekili olabilmek, öğretmen okullarına girebilmek için yapılan pek çok sınavda okuma derslerinden başarılı olma şartı aranmaktadır.

2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda da okuma becerisi için verilen kazanımların açıklamalarından anlaşılacağı üzere sürecin ölçüldüğü öğrenciye ders içinde dönütlerin verildiği görülmektedir. Öğretmen tarafından sınıfta sadece geleneksel ölçme araçları ve sadece sonuç odaklı ölçme değerlendirmenin yapılması programın etkililiği hususunda da olumsuz etkiye neden olabilecektir (Eldeleklioğlu Onuk ve Avcı, 2021). Bu yüzden programda ölçme-değerlendirme araçlarında çeşitliliğe önem verilmektedir. Ayrıca dönem sonlarında da hedef kazanımların edinilmesine yönelik sınavlar yapılmakta böylece hem süreç hem de sonuç değerlendirmesi yapılmaktadır.

Sonuç olarak her iki programda da incelenen her boyut için benzer özellikler olmakla birlikte 1316 H Maarif Salnamesi'nde okuma bir ders olarak yer almakta ve bu dersle ilgili daha ayrıntılı bilgilerin yer aldığı görülmektedir. Gerek dersin işlenişiyle ilgili gerekse kullanılacak materyallerin özellikleriyle ilgili yapılan açıklamalar öğrenci ve öğretmen için yol göstericidir. 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda ise daha genel hatlarla ifade edilen okuma becerisi bir ders olarak değil Türkçe dersinin içerisinde bir alt beceri olarak ele alınmaktadır. Bu becerinin programdaki diğer becerilerin kazanımlarına oranla daha fazla sayıda kazanım içermesi açısından önemli olduğu görülmektedir. Ayrıca seçmeli olarak verilebilecek okuma becerisi dersi ortaokulun ilk iki yılı için öngörülmüştür. Bu ders için yayımlanan öğretim programında ders kitaplarına alınacak metinlerin niteliklerine yer verilirken okuma metinlerine değinilmekte; ders kitaplarında okuma metinlerinin yer alması gerektiği belirtilmektedir. Okuma becerisinin dünü ve bugünü değerlendirildiğinde; eskiden olduğu gibi bugün de okuma becerisinin önemli olduğu görülmektedir. Bu beceri edindirilirken kullanılacak metinlerle yalnızca okuma becerisi değil farklı hedef kazanımların da olduğu görülmektedir.

Öğretim programlarının beceriler açısından karşılaştırmalı değerlendirilmesi çalışmalarının artması eğitim-öğretim faaliyetlerini değerlendirme imkânı sunacaktır. Maarif Salnameleri gibi kapsamlı kaynakların ayrıntılı incelemelerinin yapılması güncel çalışmalara ışık tutacaktır.

Kaynakça

Aktaş, E. (2021). Akıcı okuma becerisi bakımından Türkçe dersi öğretim programı ve ders kitapları üzerine eleştirel bir analiz. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, *10*(2), 1140-1165. http://www.itobiad.com/tr/pub/issue/62559/863265

Akyüz, Y. (2012). *Türk eğitim tarihi (M.Ö. 1000-M.S. 2012)*. Pegem Akademi.

Arı, G. (2017). Türkçe Dersi öğretim programı'ndaki (ortaokul) okuma kazanımlarının değerlendirilmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 5(4), 685-703. https://doi.org/10.16916/aded.331660

Aslan, M. & Atik, U. (2018). 2015 ve 2017 ilkokul Türkçe dersi öğretim programı kazanımlarının revize edilmiş bloom taksonomisine göre incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 7 (1), 528-547. https://dergipark.org.tr/tr/pub/teke/issue/36208/407459

Cin, A. & Akay, C.(2021). Türkiye, Kanada ve Güney Kore ortaokul ana dili öğretim programı okuma becerisi kazanımlarının incelenmesi: Karşılaştırmalı eğitim çalışması. *Turkish Studies -Education*, 16(1), 155-177. https://dx.doi.org/10.47423/TurkishStudies.46192

Coşkun, E. & Taş, S. (2014). Ders kitaplarına metin seçimi açısından Türkçe öğretim programlarının değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5 (10), 59-74. https://dergipark.org.tr/en/pub/mkusbed/issue/19559/208511

Deniz, K., Tarakcı, R. & Karagöl, E. (2019). Okuma kazanımları açısından ortaokul Türkçe ders kitapları. *Ana Dili Eğitimi Dergisi, 7*(3), 688-708.

Devellioğlu, F. (2005). *Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lugat*. Aydın.

Eldeleklioğlu Onuk, D. & Avcı, B. (2021). Okuma becerileri dersi öğretim programının incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 9(2), 343-359.

Ergin, O. N. (1977). *Türk maarif tarihi*. Eser.

Kalaycı, N.& Yıldırım, N. (2020). Türkçe dersi öğretim programlarının karşılaştırmalı analizi ve değerlendirilmesi (2009-2017-2019). *Trakya Eğitim Dergisi*, 10(1), 238-262. https://doi.org/10.24315/tred.580427

Kayhan, E. , Altun, S. & Gürol, M. (2019). Sekizinci sınıf türkçe öğretim programı (2018)'nın 21. Yüzyıl becerileri açısından değerlendirilmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 10*(2), 20-35. https://dergipark.org.tr/tr/pub/aduefebder/issue/51093/607971

Keskin, C. (2019). Maarif salnameleri ışığında Adapazarı ve çevresindeki gayrimüslimlerin eğitim faaliyetleri ve yabancı okullar (1898-1903). *Vakanüvis- Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 4 (16), 626-641. 10.24186/vakanuvis.595143

Koç, E. S. (2021). Okuma becerileri öğretim programının uluslararası okuma yeterlikleri bağlamında incelenmesi. *Milli eğitim*, 50 (230), 169-193. https://doi.org/10.37669/milliegitim.702775

Kodoman, B. (1988). *Abdülhamid devri eğitim sistemi*. TTK.

MEB. (2018). *Okuma becerileri dersi öğretim programı (ortaokul ve imam hatip ortaokulu 5 veya 6. sınıflar)*. MEB.

MEB. (2019). *İlköğretim Türkçe dersi öğretim programı (1-8. sınıflar)*. MEB.

Özen, F. & Arslan Hendekçi, E. (2016). Türkiye'de eğitim denetimi alanında 2005–2015 yılları arasında yayımlanan makale ve tezlerin betimsel analizi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi,* 6(11) , 619-650.

Öztürk, İ. (2018). Maârif salnamelerine göre Adıyaman'da eğitim ve öğretim 1898-1903. *Atlas Sosyal Bilimler Dergisi,* (3), 108-113. https://dergipark.org.tr/en/pub/atlas/issue/55582/760698

Sakaoğlu, N. (2003). *Osmanlı'dan günümüze eğitim tarihi*. İstanbul Bilgi Üniversitesi.

Salname-i Nezaret-i Maarif-i Umumiye 1316 H (1898-1899 M), Def'a 1, Dersaadet: Matba-i Amire.

Şimşek, T. (2021). Türkçe dersi öğretim tarihine bir bakış (1316 h tarihli Salname-i Nezaret-i Maarif-i Umumiye Örneği). M. Ş. Akgül & Ş. Koca (ed.), *Eğitim bilimlerinde araştırma ve değerlendirmeler cilt 1 (Mayıs 2021)*. Gece Kitaplığı.

TDK (2021). *Güncel Türkçe sözlük*. https://sozluk.gov.tr

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin.